

OBNOVA NARODNE GALERIJE – NARODNOG DOMA: OSTVARENI SNOVI NARODNE GALERIJE

DR. SC. BARBARA JAKI

Narodna galerija, Ljubljana
barbara_jaki@ng-slo.si

REKONSTRUKCIJA OBJEKTA NARODNE GALERIJE S PRIPADAJUĆIM VANJSKIM I KOMUNALNIM UREĐENJEM

Narodna galerija umjetnički je muzej s jednom od najdužih tradicija u Sloveniji. Stručnjaci ove ustanove tijekom cijele njezine povijesti nastojali su oblikovati što cjelovitiju zbirku likovnog stvaralaštva

od srednjeg vijeka do sredine 20. stoljeća, proučiti je, očuvati, prikladno je zaštititi i izlagati. Postavili su visoke standarde u svim zadaćama povezanim s postojanjem umjetničkih djela. Ujedno, jedna od središnjih misija Narodne galerije bila je i ostala upoznati javnost s umjetničkim postignućima drugih sredina, posebice onih koje su više ili manje povezane s glavnim fundusom, kako bi proširila vidike, usporedila i osigurala našoj baštini odgovarajuće mjesto u širem umjetničkom kontekstu.

O uspjesima svjedoče vjerni posjetitelji stalnog postava i izložbi, događanjâ uz izložbe, posebice obrazovnih programa, te međunarodni utjecaj Narodne galerije koji se očituje u gostovanjima (spomenut ću barem dvije velike izložbe slovenskih impresionista u muzeju Petit Palais u Parizu 2013. godine i na Hradčanima u Pragu 2017. godine). Galerijske su publikacije brojne i obuhvaćaju rezultate temeljnih istraživanja iz područja povijesti umjetno-

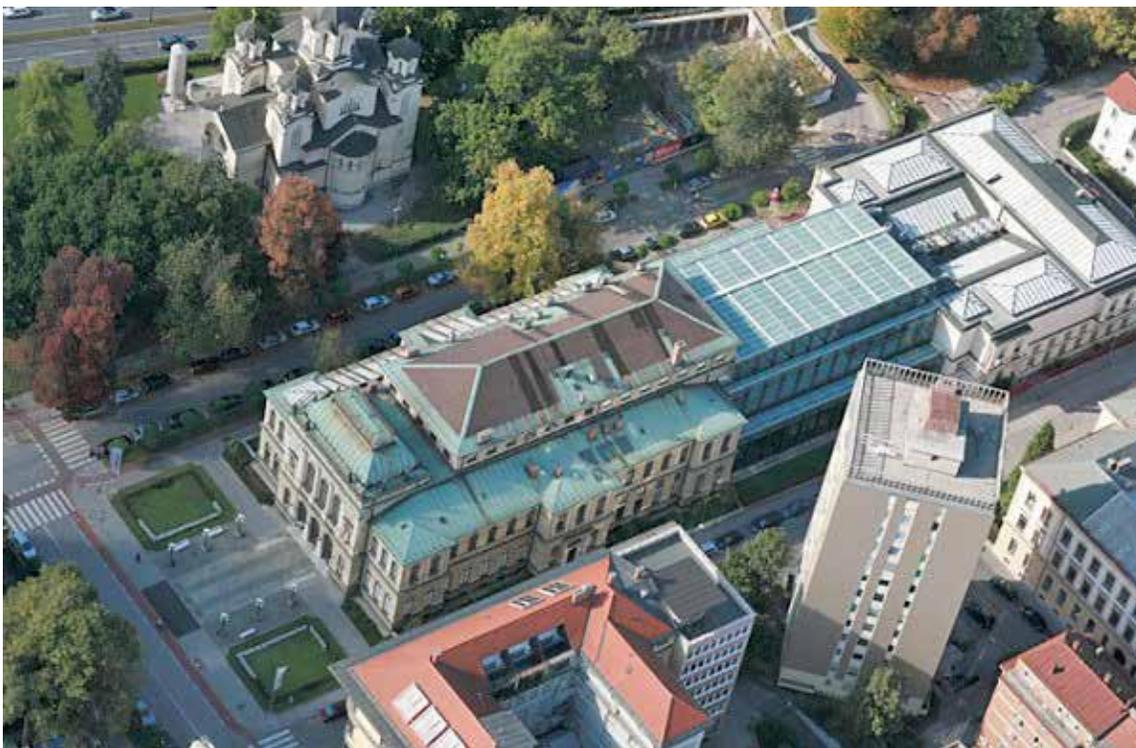

Slika 1. Narodna galerija nakon obnove. Izvor: Narodna galerija.

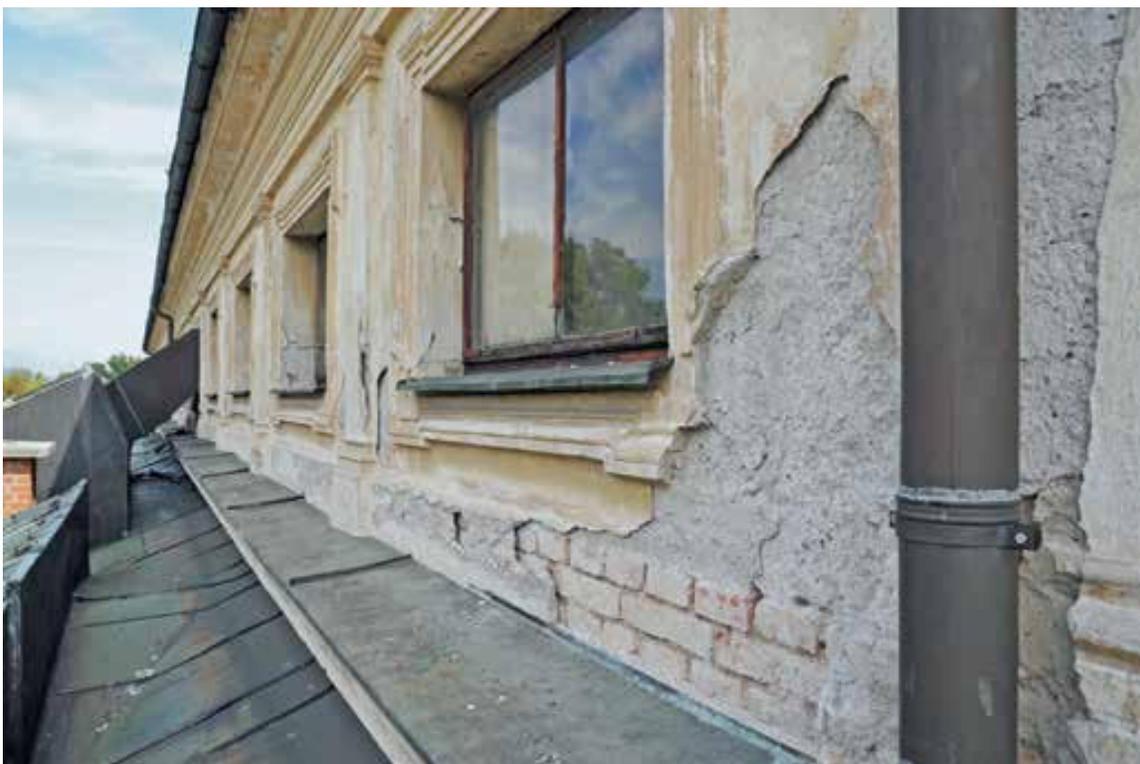
sti ili osnažuju ulogu likovne umjetnosti u obrazovnim procesima. Galerija dobiva bogate donacije privatnih osoba, među kojima je i privatna zbirka radova Zorana Mušiča. Uostalom, o odjeku i kvaliteti rada svjedoči i ugledno mjesto Narodne galerije među muzejskim ustanovama srednje Europe. Taj izvrsni položaj nasljeđe je naših predaka i želimo ga prenijeti našim potomcima.

Jedna od važnih misija umjetničkog muzeja jest omogućiti što trajnije izlaganje umjetničkih djela. Od svojeg osnutka 1918. godine Narodna galerija suočavala se s prostornim problemima, koje je desetljećima sporadično rješavala, čak i nakon što je 1925. godine dobila sjedište u Narodnom domu i u toj zgradi 1928. postavila svoj prvi stalni postav. Sa sve većim brojem umjetničkih djela sve veća je postajala i ograničenost prostora. Uz opći tehnološki napredak i modernizaciju doktrina

muzejske struke razvijale su se i potrebe za stvaranjem prikladnog okružja za umjetnička djela. Matična palača Narodne galerije – Narodni dom – zgrada s kraja 19. stoljeća, postala je premala i neprikladna. Stoga se dr. Anica Cevc (1926. – 2011.), ravnateljica od 1965. do 1991. godine, zalagala za povećanje prostora. Dobila je zemljište na sjevernoj strani Narodnog doma i s arhitektom Edvardom Ravnikarom (1907. – 1993.) osmislila koncept velike Narodne galerije. Njezina se vizija postupno ostvarivala, najprije izgradnjom tzv. Novog krila prema Ravnikarovim nacrtima, koja je započela 1991., a dovršena dvije godine poslije. S ovom zgradom dobili smo prostor za povremene izložbe, moderne urede, knjižnicu, fototeku i, prije svega, prikladne čuvaonice za umjetnine, publikacije i ostalu građu, strojarnicu za klimatizaciju i razne prostore namijenjene uslužnim djelatnostima. U drugome

Slika 2. Pogled na kompleks Narodne galerije iz zraka. Izvor: Narodna galerija.

Slike 3 i 4. Stanje prije obnove. Izvor: Narodna galerija.

podrumskom prostoru nalazi se uređena garaža s pristupom teretnim dizalom. Gornji kat posve je namijenjen izložbenim aktivnostima. Povezanost s matičnom palačom već je u ovoj fazi bila ostvarena, premda samo u podrumu. Uslijedila je izgradnja spojnog dijela prema nacrtima arhitektonskog ureda Sadar + Vuga 2001. godine, što je dodatno zamišljeno preseljenjem fontane Francesca Robbe 2008. godine. Staklena palača, nazvana Ulazna dvorana, povezala je obje zgrade, osigurala novi glavni ulaz, prostor za kafić i muzejsku suvenirnicu.

No, preostala je potpuna rekonstrukcija Narodnog doma, dotrajale palače, neprikladne za suvremenu muzejsku djelatnost. Višedesetljetna želja za Narodnom galerijom izmicala je gotovo trideset godina zbog brojnih prepreka koje su se često činile nepremostivima, unatoč nekolicini pokušaja pokretanja procesa obnove.

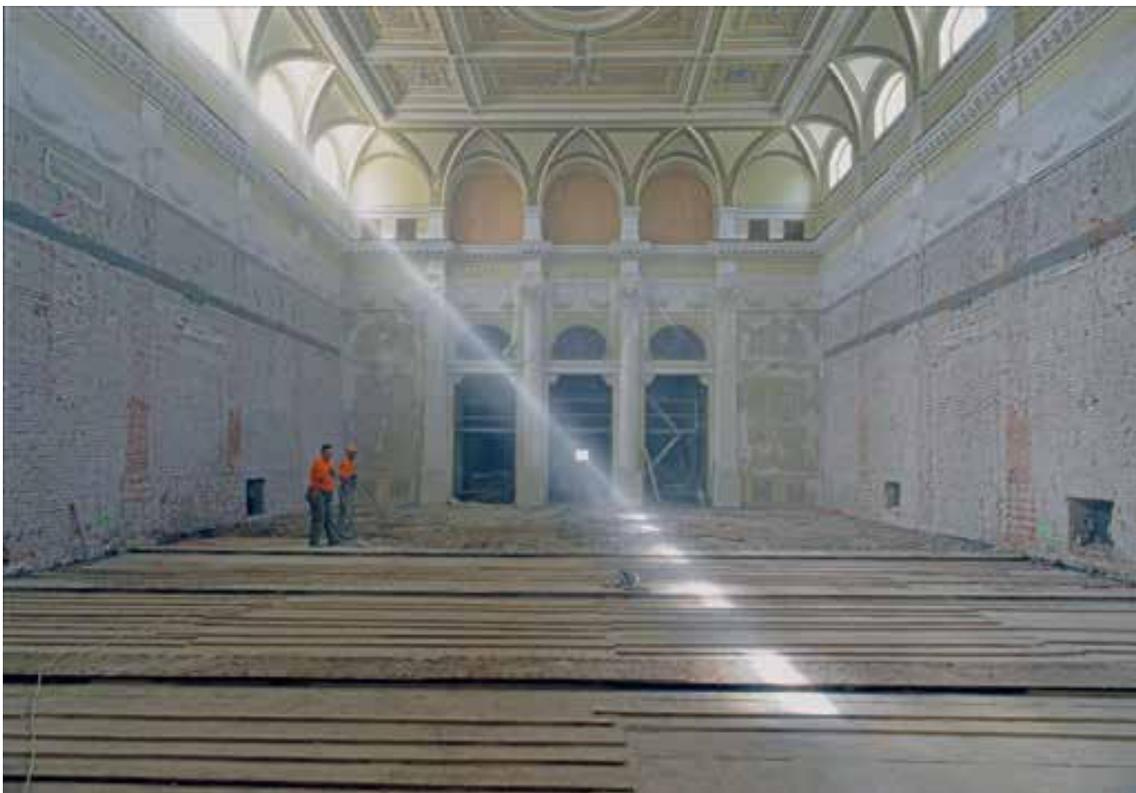
S projektom smo nastavili krajem 2006. godine. Najprije je bilo potrebno urediti sve formalnosti za dobivanje sredstava. Obnova je bila uvrštena u glavne zadatke nacionalnog programa za kulturu od 2008. do 2011. godine za područje kulturne baštine. Uslijedilo je uključivanje u *Strategiju razvoja Slovenije za 2007. – 2013.*, u nacionalni strateški referentni okvir za isto razdoblje (slov. *Nacionalni strateški referenčni okvir 2007–2013*) te u operativni program jačanja razvojnih potencijala (slov. *Operativni program krepitve regionalnih razvojnih potencialov za obdobje 2007–2013*) u poglavlje o povezivanju prirodnih i kulturnih potencijala.

Istodobno je bilo potrebno osigurati privremene zamjenske prostore za Gimnastičko društvo *Narodni dom*, koje je imalo svoje prostore u istoj palači. To je bio jedan od osjetljivijih zadataka, s

obzirom na to da je Gimnastičko društvo (nekadašnje Društvo *Sokol*, poslije Gimnastičko društvo *Partizan*) kohabitiralo u palači od kraja 19. stoljeća i uvijek imalo neosporan ugled i široku podršku u okolini. Nakon iseljenja Gimnastičkog društva 2011. godine i pripreme odgovarajućih polazišta, krajem 2013. godine mogle su početi pripreme.

Izrađeni su konzervatorski plan obnove arhitekture i idejni projekt namjene. Prvi je pripremio Restauratorski centar Slovenije u suradnji s Javnim zavodom Republike Slovenije za zaštitu kulturne baštine – Područnom jedinicom Ljubljana. Idejno rješenje obnove izradio je arhitektonski ured Šabec Kalan Šabec – arhitekti, na čelu s Andrejem Šabecom, uz stalnu suradnju cjelokupnog kolektiva Narodne galerije. Oba dokumenta pripremljena su u svibnju 2010. godine. Izvođač projekta za dobivanje građevinske dozvole i izvedbenog projekta odabran je krajem iste godine; bio je to arhitektonski ured Api arhitekti s odgovornim projektantom Urošem Birsom. Građevinska dozvola izdana je u listopadu 2011. godine. Radovi su počeli u listopadu 2012., završeni su sredinom 2015., a novi stalni postav otvoren je za javnost u siječnju 2016. godine. Vrijednost projekta obnove Narodnog doma bila je nešto manja od 14 milijuna eura. U tome je Europski fond za regionalni razvoj sudjelovao s 85 %, a 15 % sredstava koja su nedostajala osigurano je iz državnog proračuna.

Zbog dobro osmišljenoga idejnog projekta, od kojega smo u procesu obnove tek neznatno odstupali, nije sklopljen ni jedan aneks ugovoru te smo stoga ostali u okviru planiranih troškova. Pažljive pripreme i dosljedan nadzor nad tijekom radova također su omogućili da se rokovi poštuju i

Slike 5 i 6. Svečana dvorana prije i poslije obnove sa stalnim postavom barokne umjetnosti. Izvor: Narodna galerija.

dovrše u zadanom vremenu. Spomenimo i kako se, s obzirom na obnovu, nisu razvile ni novinske ni stručne polemike, što je također posebnost u odnosu na slične projekte u Sloveniji.

Za projektanta je rekonstrukcija Narodnog doma bila složen izazov jer je morao voditi računa o posebnim obilježjima palače koja je upisana u državni registar nepokretne kulturne baštine i ima spomenički status. Arhitekt Uroš Birsar već je imao iskustva s adaptacijama spomeničkih, zaštićenih palača u Ljubljani i široj okolici. Preuređenje cjeline za potrebe muzeja zahtijevalo je uzimanje u obzir posebnih funkcionalnih pokazatelja uz poštovanje estetskog savršenstva. Statičku sanaciju, rješenja svih instalacija, rasvjete, sigurnosnih zahtjeva i dr. trebalo je prilagoditi uvjetima zaštite spomenika. Ujedno je bilo potrebno osigurati protok između sve tri zgrade kompleksa Narodne galerije, kako bi se mogle vidjeti sve zbirke te zbog svakodnevnih radnih procesa. Također je trebalo uskladiti razinu staklene ulazne dvorane i Narodnog doma, za što je u nekadašnjoj sportskoj dvorani visokoj kat i pol izgrađena nova međukatna konstrukcija, i to spojiti na monumentalno središnje stubište. Time je Narodna galerija na razini prizemlja dobila novu ulaznu dvoranu, izložbeni prostor uz Prešernovu cestu, amfiteatarsku predavaonicu, stvaralački atelijer i grafički studio za provedbu obrazovnih programa.

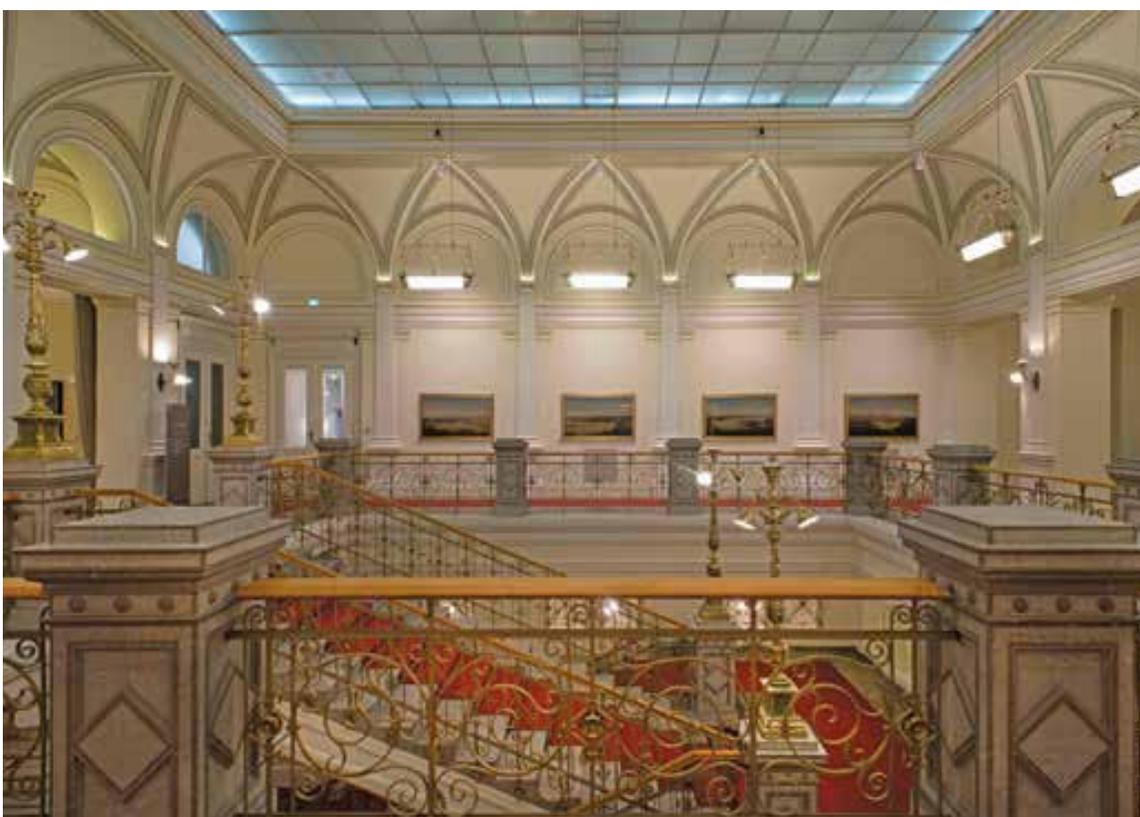
Djelomičnim produblivanjem nova je međukatna konstrukcija omogućila izgradnju dodatnih uslužnih prostora poput čuvaonice za umjetnička djela, prostora za karantenu, skladišta izložbenog namještaja, lakirnice, restauratorskog laboratorija te brojnih energetske prostora za klimatizaciju, uključujući i banku leda.

Uz postojeće bočno stubište ugrađeno je teretno dizalo koje sve etaže Galerije povezuje sa servisnim prostorijama u podrumu. Na prvom je katu uspostavljena potpuna kružna komunikacija između sve tri zgrade. Prozorski otvori nanovo su otvoreni (tijekom obnove 1933. godine prozori su bili zatvoreni kako bi se dobio izložbeni prostor) te opremljeni automatskim roletama koje omogućuju kontrolu UV zračenja i svjetla.

STATIČKA I PROTUPOTRESNA SANACIJA

Projektant statičke protupotresne sanacije objekta morao je voditi računa o tome da zahvati ne smiju narušiti vizualne kvalitete spomenika arhitekture, da se moraju izvoditi u najmanjemu mogućem opsegu i na mjestima na kojima nema kamenih ili štukaturnih elemenata. Zahvati su morali biti smanjeni na najmanju moguću mjeru u skladu sa sigurnosnim zahtjevima, koji su još uvijek bili prihvatljivi s obzirom na izrađeni konzervatorski plan. Važno je bilo da su u svim fazama građevinskih radova obnove uzeta u obzir ograničenja i zahtjevi koji proizlaze iz postupka statičke sanacije zgrade.

Prije početka projektiranja stručnjaci su provjerili potresno opterećenje građevine i utvrdili, s obzirom na sve nosive elemente zgrade od opeke, da zgrada solidno podnosi seizmičko opterećenje, pa su odustali od armiranja armiranobetonskim jezgrama. Na ovome mjestu treba spomenuti kako je pri gradnji palače u travnju 1895. godine Ljubljani pogodio potres od osam do devet stupnjeva po Mercalli-Cancani-Siebergovoj ljestvici (MCS), koji nije oštetio strukturu Narodnog doma! Uz vodstvo Edvarda Štoka iz Konstat biroa

Slike 7 i 8. Svečano stubište za vrijeme obnove i nakon obnove. Izvor: Narodna galerija.

Slika 9. Pogled na nekadašnju sportsku dvoranu. Izvor: Narodna galerija.

Slika 10. Produblјivanje bivše sportske dvorane. Izvor: Narodna galerija.

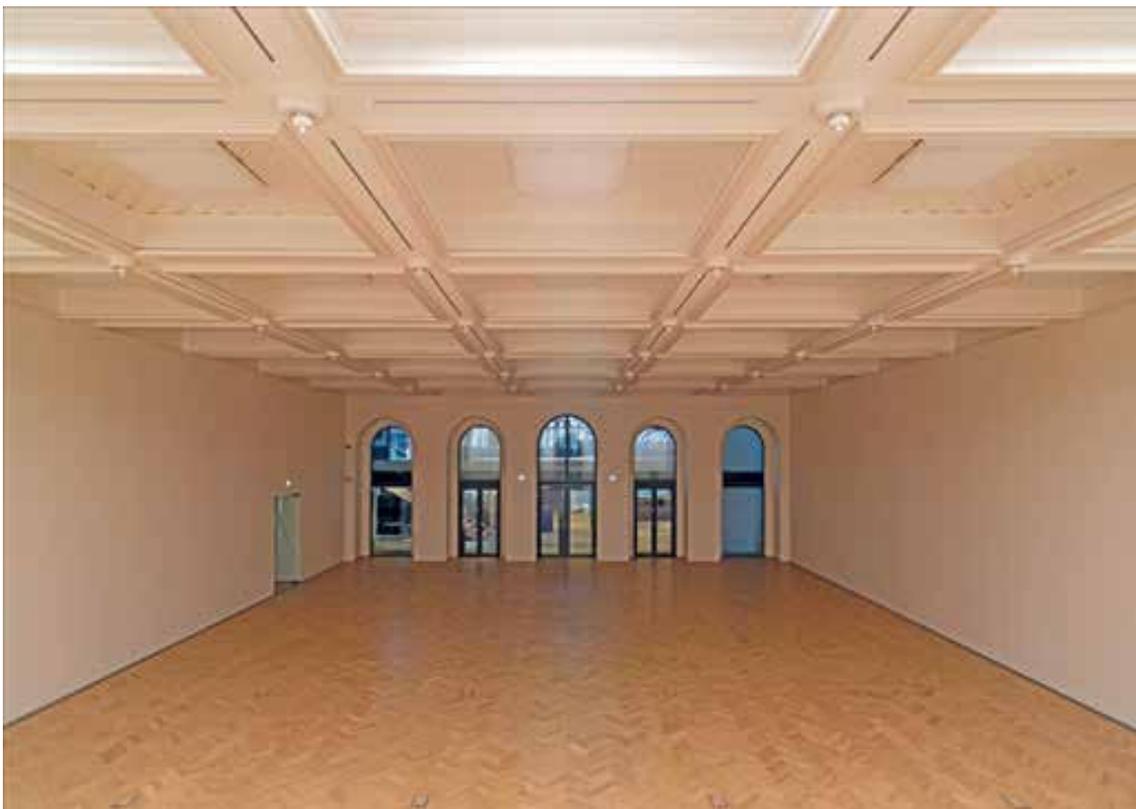
Slike 11 i 12. Produbljanje bivše sportske dvorane i priprema konstrukcije za nove etaže. Izvor: Narodna galerija.

stručnjaci su predložili dvije druge metode: CFRP sustav (engl. *Carbon-fiber-reinforced polymers*) i FRG sustav (engl. *Fiber-Reinforced Grouting*). U provedbi se koristilo prihvaćenim sustavom Sika. Evo i nekoliko općih zahvata. Katne konstrukcije, lukovi i drveni stropovi ojačani su odozgo, tako da se osigura međusobna povezanost, a ujedno su izvedena sidrenja na zidove od opeke. Ojačanje lukova izvedeno je karbonskim lamelama, tkaninom od karbonskih vlakana i ankerima u obliku karbonskih šipki. Ova vrsta ojačanja pokazala se najmanje invazivnom. Na taj način izvedene su vodoravne, skrivene, vanjske i unutrašnje potresne veze u razini iznad etažnih konstrukcija, odnosno vodoravno učvršćenje objekta. Okomito ojačanje obuhvaćalo je zidove od opeke.

Najprije je uklonjena postojeća žbuka, a zatim je cijela visina zidova prekrivena staklenom mrežom i novim mortom. Izvođači su rabili sustav epoksidnih čavala za spajanje kutnih nosivih zidova.

Tijekom projektiranja i izvedbe došlo je do nekih izmjena jer se u povijesnim zgradama ne mogu predvidjeti svi detalji; neke osobitosti pojavljuju se tek tijekom samog zahvata. Izvedene su armature stubišta, krovni prozor iznad središnjeg stubišta prekriven je novom pločom, položenom na čeličnu konstrukciju, iznad prizemlja je u dijelu izvedena armiranobetonska greda, također u zidu pročelja.

Protupotresnom sanacijom Narodnog doma Narodne galerije ostvareni su traženi uvjeti prema Eurokodu 8 (EC8), koji opisuje kako projektirati konstrukcije na

Slika 13. Pogled na novu izložbenu dvoranu na mjestu nekadašnje sportske dvorane. Izvor: Narodna galerija.

Slike 14 – 17. Statičko ojačavanje pročelja, unutrašnjih zidova i lukova. Izvor: Narodna galerija.

trusnom području, koristeći se filozofijom stvaranja graničnih uvjeta. Europski odbor za standardizaciju odobrio ga je 23. travnja 2004. godine.

Potpunom obnovom Narodnog doma Narodna galerija dobila je nove izložbene prostore za stalni postav i povremene izložbe, nove skladišne kapacitete, dodat-

ne moderne radne prostore i odgovarajuće uvjete za restauratorske atelijere za sve materijale (slike na platnu, umjetnine na papiru, drvenu i gipsanu plastiku), stolarske i druge tehničke radove uz modernu tehnologiju. Novouređena je infrastruktura za aktivnosti koje su se donedavno odvijale u neprikladno opremljenim prostorima. Modernizirali smo obrazovne i animacijske programe i osigurali im odgovarajuće prostorne kapacitete. Uredili

Slika 18. Zlatna dvorana nakon obnove. Izvor: Narodna galerija.

smo auditorij s projekcijskom i prevoditeljskom opremom. U tehničkom smislu smo, osim zaštite od potresa i požara, omogućili suvremeno rješavanje energetske zahtjeva: u podrumu su izgrađene nova toplinska stanica i banka leda, povećana je prostorija za klimatizaciju i dodani agregati. Tako smo osigurali najveću moguću neovisnost rada. Pobrinali smo se za tehničku zaštitu zgrade i umjetnina te uredili okoliš kompleksa. Istodobno smo produžili vijek trajanja monumentalne kvalitetne arhitekture i unutrašnjeg uređenja palače s kraja 19. stoljeća. Izvana se rekonstrukcija u najvećoj mogućoj mjeri približila izvornom stanju palače Narodnog doma; otvorili smo dosad zazidane prozore i predstavili prostorije na prvom katu. Samo je podrumaska etaža doživjela velike promjene. Produblivanjem bivše sportske dvorane postigli smo dvije

stvari: visinski smo uskladili dio kompleksa u prizemlju i novu veliku dvoranu za srednjovjekovnu umjetnost – u spomen na nekadašnji suživot s Gimnastičkim društvom nazvali smo je Sokolska dvorana – te smo u produbljenoj podrumskoj etaži uredili dvije nove prostrane čuvaonice.

Palača Narodni dom sada ima površinu 4665,70 m². Samo u ovoj zgradi za izložbene je aktivnosti predviđeno 2294,25 m², za obrazovnu i animacijsku djelatnost 238,35 m², za restauratorske radionice i čuvaonice 318,68 m², za uslužni prostor 737,50 m², a za komunikaciju između dijelova zgrade 1076,95 m².

Obnovom Narodnog doma javnosti smo predali uređen cjelokupni kompleks Narodne galerije, koji se danas prostire na gotovo 13 000 m². Palača, preuređena u suvremeni muzej, povezana je s Novim krilom i Ula-

znom dvoranom u jedinstven kompleks od tri zgrade, koje su nastajale između 1894. i 2001. godine, odnosno u tri različita stoljeća. Moderna staklena konstrukcija Ulazne dvorane glavni je ulaz u Narodnu galeriju, polazište za razgledavanje postava i prostor za aktivno druženje, s prekrasnim pogledom na park Tivoli, muzejskom knjižarom i suvenirnicom, kafićem, garderobom i informacijskim centrom.

Zbirka, koju zasigurno možemo nazvati enciklopedijom likovne umjetnosti Slovenije od razvijenoga srednjeg vijeka do sredine 20. stoljeća, ima više od 16 000 umjetničkih djela. Povećanjem prostora omogućili smo nesmetan protok među svim trima zgradama i svim prostorima stalnog postava, koji se sada protežu na čak 3100 m², a povremenim izložbama osigurali dodatnih gotovo 900 m². Postav smo brojčano povećali za više od trećine, sada ima 613 umjetnina, te smo ga sadržajno usavršili. Vjerujemo kako smo osmislili muzej umjetnosti koji je najugodniji moguć za posjetitelje. Nacionalni stalni postav i njegovo uređeno sjedište smjerokaz su za oblikovanje našeg identiteta i našeg ponosa.

RENOVATION OF THE NATIONAL GALLERY – NARODNI DOM: DREAMS COME TRUE FOR THE NATIONAL GALLERY

The oldest part of the National Gallery in Ljubljana is the Narodni Dom Palace, which was completed in 1895 according to the designs of the Czech architect František Škabrouk. The last major adaptation was carried out in 1933. The dilapidated, non-functional building did not meet the needs of a modern museum, so since 1985, work had been underway to restore it, which finally began in 2013 and lasted for three years. With the renovation, the National Gallery received modern museum equipment for exhibitions, new exhibitions, holdings, educational and service spaces, and was protected from fire and earthquakes by the most modern methods that also met the requirements of monument protection and conservation. We have enabled the modern solution of the energy needs of complex museum activities and connected functional communication channels for visitors at the same levels, and enabled people with reduced mobility to access spaces intended for the public. Among the most demanding interventions was the static reconstruction of the building. Modern materials and technologies were used: carbon lamellas, rods, fibers and fabrics, glass fabrics and epoxy materials. In this way, the connection of storey structures and brick walls was ensured with the additional strength of the floor structures. Some wooden ceilings have been repaired with additional steel beams. Earthquake safety is ensured according to EC (Eurocode) 8.